



אורות פלא

סכך להודות כתיבי רבינו אליעזר פאפו דע"א מו"ס "פלא יועץ" ועוד

אורות פלא

מתורתו של רבינו אליעזר פאפו זי"ע, מח"ס "פלא יועץ" לקט דרושים ומאמרי מוסר, שנלקטו מתוך ספריו

פרשת בשלח תשפ"ד

עיו וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלמי אבי וארומקנהו. ה' איש מלחמה ה' שמו. (טו ב-ג)

אמרו רבותינו זכרונם לברכה (עי' מדרש תנחומא אחרי מות יב) כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, זוכה ונעשה לו נס אחר. ונראה הטעם על פי מה דאיתא בזהר הקדוש פרשת בא (דף מ: ב) רביא קהמנא, דחייבא להודות לה' בספור וציאת מצרים, ובההוא ספור אתוסף חילא וגבורתא לעלא, ואסתלק קריה דקדושא בריד הוא לעלא ותתא. ובגו בדין הוא שיטל שברו שינעו לו נס אחר. וזה רמז הכתוב "עיו וזמרת יה", תרגם אינוקלוס תקופי ותשבחתה על ידי זה "ויהי לי לישועה" - נס אחר. "זה אלי ואנוהו" רצה לומר אפארהו ואשבחתה. על ידי זה "אלמי אבי וארומקנהו" שהוא פעל יוצא לאחרים, מתרומם ומתנשא בפמליא של מעלה, ולכן לא אמר וארומקנהו. ועוד, על ידי זמירות שלי נעשה ה' איש מלחמה" דאתוסף חילא וגבורתא דלעלא, ואף כי הוא אינו צריך לנו כי "ה' שמו", שלם בכל תכלית השלמות, מכל מקום רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל ומעלה עליהם הכתוב כאלו הוסיף תת בזה. ועל פי האמור אפשר רמז הכתוב (ישעיהו יב ד) "ואמרתם ביום ההוא הודו לה' וכו' וזכורו כי נשגב שמו". וזכרי נמי (תהלים קיח כח) "אלי אתה וְאוֹדְךָ" על ידי זה "אלמי ארומקנהו". וזכרי נמי (שם קיח טו) "קול רנה וישועה באהלי צדיקים וכו' ימין ה' רוממה". או נאמר, "זה אלי ואנוהו", אם אני חושב "זה אלי", מורה באצבע שאני לפני ומקום (תהלים טז ח) "שיותי ה' לנגדי תמיד", אזי "ואנוהו", אהיה נה שלו וישרה שכניתו עלי. אבל אם "אלמי אבי", שאיני עובד כי אם מצות אנשים מלמדה, ועשיתי אבות יעשו בנים, אזי "ארומקנהו" ירום כבודו בקרומים. ואל יאמר אדם רצוני לעבד את קוני אבל מה אעשה כי השאור שבקשה מעבב, והוא יסיר את לב האבן מבשרנו ונעבדהו, כי "ה' איש מלחמה", רוצה ה' שהאיש יעשה מלחמה עם יצרו, ועל ידי זה יהיה ה' שמו", השם שלם, ויהיה ה' למלך על כל הארץ" (וכריה יד ט).

ימין ה' נאדרי בכח וימין ה' תרעץ אויב. (טו ז)

אמרו רבותינו זכרונם לברכה (קידושין ל: א) אם פגע בך מגנול זה, משכחהו לבית המדרש, אם אבן הוא - נמוחה, אם ברזל הוא - מתפוצץ.

וזה רמז הכתוב "וימין ה'" שהיא התורה שנתנה בימיו, "נאדרי בכח" כחה גדול, וכי תימא מה כחה ופה, לזה אמר "תרעץ אויב" הוא יצר הרע.

יאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. (טז ז)

אפשר לרמוז למה שפרשו המקרשים (פרקי דרבי אליעזר פ' מז, ע' ראש דוד פ' וארא) כי אחד מן הטעמים שיצאו ישראל ממצרים קדם זמנם הוא כי הלילות השלימו המנון, כי שמו לילות קמים לעבד עבדו. וזה פרשו (פני דוד פ' וארא בשם מהר"ד העשל) "קץ שם לחשד" (אויב כח ג), שמנין ק"ץ החסרים מן ארבע מאות שנה שם לחשד.

וזה אפשר שבא לרמוז: "ערב", מפני הלילות "וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים" קדם זמנם. ועל פי זה פרשו פסוק (דברים טז א) "כי בחדש האביב הוציאך ה' אלמך ממצרים לילה".

ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה. ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. (טז כה-כו)

כבר מלתנו אמורה כמה פעמים כי העולם הזה הוא עולם המעשה, ומי שטרך בערב שבת יאכל בשבת שהוא עולם הבא (עבודה זרה ג), כי במתים חפשי ואין מעשה בשאול. והנה ידוע כי הנשמה גם קדם ביאתה לעולם היא נאזנת מזיו השכינה, וטעם בואה לעולם הזה הוא דמאן דאכלי דלאו דיליה בהיל לאסתבוליה באפיה (עי' ירושלמי ערלה פ"א ה"ג).

ואפשר שזהו רמז הכתוב "ויאמר משה" שהוא התלמיד הקם, "אכלוהו" - אכלוהו ה' חומשי תורה ושתא סדרי משנה שכולל תורה שבכתב ותורה שבעל פה, "היום" בעולם הזה וזקא יועיל לקם, "כי שבת" שהוא עולם הבא הוא "היום לה'" שלם שפרם, "היום" של עולם הזה אשר יש לקם הבח ויכולת לקדם כל התורה "לא תמצאוהו בשדה", שהוא אחר הפטירה על פני השדה ובגן עדן "שדה אשר פרכו ה'" (בראשית כו כז). הנה כי כן, "ששת ימים" ששה עשריות של שנים ימי שני חיי האדם, "תלקטוהו ה'", למוד התורה, ועל ידי זה "וביום השביעי" אחר כלות ימי שנותינו שבעים שנה, "שבת" אותיות בשת "לא יהיה בו", "יגיע כפיך כי תאכל" (תהלים קכח ב), טוב לו לעולם הבא.

וישב אלמים את העם דרך המדבר ים סוף והמושים עליו בני ישראל מארץ מצרים. (יג יח)

אפשר שבא לרמוז על הצדקה אשר החי ימן אל לבו מי שהכין בישוב יאכל במדבר ומי שהכין ביקשה יאכל בים (עיי' רות רבה ג).

וזה רמז הכתוב "וישב אלמים את העם", הסבה שעשה אלמים לעשות צדקה עם העניים מרודים הוא כשישים אל לבו "דרך המדבר", שעולם הבא דומה למדבר, וגם "ים סוף" שפוף האדם דומה לים וצריך להכין לו צדה לדרך אורחיו רחיקא וזנדין קליא (כתובות סז). "והמושים", המבזבז עד חמש (ש"ס ג), על ידי זה "עלו בני ישראל מארץ מצרים", ולא עליהם יהיו צרות, ויזכו לרב טוב. דבר אל בני ישראל וישובו ויהנו לפני פי החירות בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו

על הים. (יד ב)

הנה עקר התשובה תלוי על ידי עסק התורה, כמו שאמר הכתוב (הושע יד ב-ג) "שובה ישראל עד ה' אלמך וכו' קחו עמכם דברים" דברי תורה (ספרי האינינו שו). והנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות פ"ג מ"ה) כל המקבל עליו על תורה, פורקין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. ועוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שמות רבה לב א) על פסוק (לב טז) "חרות על הלוחות" - חרות ממלאך המות וחרות משעבוד מלכיות. ועוד צריך האדם לקדם קרא בדיקת (תהלים ח ח) "שיותי ה' לנגדי תמיד" זה כלל גדול בתורה. וגם אמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות פ"ב מ"א) הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שקרה. ועל ידי קיום כל הדברים הללו יצרך מסור בידך ואתה תמשלבו.

וזה רמז הכתוב "דבר אל בני ישראל וישובו", כדי לחזור בהשובה צריך "ויהנו לפני פי החירות", עסק התורה אשר הוא חרות, "בין מגדול ובין הים" רמז למלאך המות ושעבוד מלכיות, כי הגלות שאנחנו בו גלות עשו הוא אדם אשר נאמר בו (בראשית כז א) "עשו בנני הגדול", וזהו "בין מגדול" הוא שעבוד מלכיות, ובין הים נוטריקון - ה"צ"ר מ"ית הוא מלאך המות, וגם צריך לחשב תמיד שאנחנו "לפני בעל" אדון העולם, וגם "צפון" - שקר טוב הצפון לצדיקים והיה "נכחו" לחשב הפסד מצוה כנגד שקרה (אבות פ"ב מ"א). על ידי זה "תחנו על הים" תשלוטו על ה"צ"ר מ"ית ויהיית רק למעלה.

וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים ויבא ישראל את מצרים מת על שפת הים. ויבא ישראל את הים הגדול אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. אז ישיר. (יד ל-לב)

נראה לפרש בהקדים מה שהקשו בירושלמי (פסחים פ"ה ה"ו), למה אמרו שירה בקריעת ים סוף ולא אמרו שירה ביציאת מצרים? ותוצו, כי ביציאת מצרים לא היה אלא אתחלתא דגאלה. האחד, שקל עוד שנשארו המצרים בעולם, בהאי פחדא יתבי שמא יחזרו לכבשם. מאחר שהיו מסורים בידם ונפל פחדם עליהם ובודאי ירדפום מפני כסף וזהב שנטלו מהם, מה שאין כן בקריעת ים סוף "ויבא ישראל את מצרים מת על שפת הים", נחה דעתם וידעו שהיא גאלה שלמה ולכן אמרו שירה. וזה נראה כגנת הכתוב (תהלים עב נח-נג): "ויסע בצאון עמו וכו' וינחם לבטח ולא פחדו ועוד מפני כי זאת אויביהם פסה הים".

טעם שני כתבו המקרשים שגלות מצרים היה כדי להשריש בלבם של ישראל האמונה על ידי שהמה ראו המסות הגדולות אשר עשה ה' במצרים לעינינו. ואמרו במדרש (שמות רבה פ' כג ב) על פסוק (יד לא) "ויאמינו בה", אף על פי שהאמינו במצרים דכתיב (ד לא) "ואמרו העם", חזרו ולא האמינו דכתיב (תהלים קו ז) "אבותינו במצרים לא השבילו", אבל עקשו האמינו דכתיב "ויאמינו בה" ובמשה עבדו".

ואפשר שזהו כגנת הכתוב "וישע ה' ביום ההוא", וישועה גמורה לא היה רק ביום ההוא של קריעת ים סוף מתרי טעמי. תדא, "ויבא ישראל את מצרים מת על שפת הים", אף כי "ויבא ישראל את הים הגדול אשר עשה ה' במצרים", לא היו בטוחים. זאת שנית, "וייראו העם את ה' ויאמינו בה" ובמשה עבדו, מה שאין כן במצרים כי חזרו ולא האמינו ולכן זאת היתה סבה "אז ישיר" בקריעת ים סוף ולא קדם ביציאת מצרים.

והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום. (טז ה)

אמר רב חסדא, לעולם ישפם אדם להוצאת שבת, שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתה. (שבת קיז):

הכנה לשבת היא מצוה רבה. מצינו גדולי ישראל שהיו עוסקים בה. וכבר כתבו משם האר"י ז"ל, שמה שמזיע להכין צרכי שבת הוא תקון גדול לפגם הברית. ואמרו על מורנו הרב רבי אברהם הלוי, זכרונו לברכה, שהיה מרבה בפסיעות לקנות ולהכין צרכי שבת אחד אחד כי יש שכר פסיעות, והיה עושה הכל על ידו כי מצוה בו יותר ממשלוחו (קידושין מא.). ואני אומר שהרב היה עושה בן לפי שגם בהליכתו תורתו אמנותו במחשבתו או טרוד בדבקותו עם קונו ואהבתו ויראתו בדבר האמור לעיל בסמוך, אבל בגון אנו ותמי דתמי אם יש לו מי שיעשה מלאכתו, יותר טוב שישב בביתו ויעסק בתורה הקדושה ויקנה ידיעה חדשה, כי כל הפצים לא ישוו בה אפלו הפצי שמים כידוע. ועל-כל-פנים לא יפחת מלקנות שום דבר או להכין איזה דבר בגון לסדר את השלחן ולהיטיב את הנרות ולגדל הפתילות וכדומה לקיים מצות הכנה. וכבר כתבו גורי האר"י ז"ל שלפי סודן של דברים הטבת הנרות צריכה להיות עלי-ידי האיש.

ואם אמרו שראוי למעט בלמודו בערב שבת כדי שיכין צרכי שבת, ובודאי שפך היא המדה, שזמן תורה לחוד.

והיובא רמזא על התלמידי חכמים להקדים לקבל שבת בעוד היום גדול, כדי שמהם יראו וכן יעשו, ואם הם מאחרים, מקלקלתם ילפי, ואיבא חלול השם, וזהירות מביאה לידי זריזות, על אחת כמה וכמה שראוי למעט בפרקמטיא.

ומה טוב מנהג יראי ה' וחושבי שמו, שסוגרים חנותם מחצות היום, והולכים למרחץ, ומכינים צרכי שבת כראוי ומסדרים את השלחן, ומטיבין את הנרות, ומקבלים שבת בנחת, בשמחה ובטוב לבב. אשריהם מה טוב חלקם, יאכלו את חקם בעולם הזה, ברכת ה' היא תעשיר, ולעולם הבא אז ישיר.

כתיב (שמות טז, ה): "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". מאד יש לו לאדם להיות זריז לתקן צרכי שבת בחבה ותרה. באדם אשר שמע שהמלך והמלכה באים להתאכסן בביתו, מה הוא עושה? שחם שמחה גדולה ואומר: כמה כבוד עושים לי אשר באו בצל קורתני, אומר למשרתי וקני ביתו: תקנו הבית ופנו אותו, ותקנו כלי הבית מפני כבוד הבאים, ואני אלך לקנות בשר ודגים, וכל מה שאוכל להשיג מפני כבודם, הוא עצמו טורח אפלו יש לו כמה משרתים, ומי לנו גדול משבת מלכתא.

ואשרי ילוד אשה שזכה לכהן כבוד גדול עשה לנו יוצרנו, עד מקום שאין יד שכלנו מגעת - על אחת כמה וכמה שיש לנו לטרח לכבוד שבת, ושיהיה בעל הבית בעצמו טורח, אפלו יש לו כמה משרתים, מצוה בו, והיא מצוה רבה שנוטלים עליה שבה, וכל כי הך טרחה מועלת לכלא פשע, ולגרם שפע. נא"ה). וחכמי הש"ס היו טורחים בעצמם להכין צרכי שבת (שבת קיט.). ומי יראה אותם עושים והוא לא יעשה כמעשיהם, לפחות להכין שום דבר בעצמו, כדי לצאת ידי חובת מצות הכנה.

מעשה באשה אחת שהיתה טוהה פשתן בערב שבת, ולא היתה עוסקת בצרכי שבת כראוי. לאחר מיתתה ראה אחד בחלום שהיו שורפים עיניה וידיה בנערת של פשתן. שאל: למה דינה בכך? השיבו לו מפני שהיתה עוסקת בערב שבת בפשתן ולא היתה עוסקת בצרכי שבת כראוי. והמכשלה הזאת תחת ידי כמה נשים, שעוסקות בבקר במלאכת התפירה וכדומה בסכרם עוד היום גדול, ואחר כך שעה דוחקתן, עד שמחשיכו לגמר עשית צרכי שבת עם חשקה, וכן לא יעשה, אלא חיובא רמזא על הנשים שתהינה זריזות לגמור עסק צרכי שבת כראוי בעוד היום גדול בהלכה, ובכך תמצאנה מנוחה. נא"ה).



סדר היום

הכולל הלכות והנהגות ישרות ערוכות על הסדר על עניני התפילה וכוונותיה סדר אכילה, סדר משא ומתן וסדר הנהגת יום השבת מלוקטים ומנוקדים מספרי רבינו אליעזר פאפו זיע"א "חסד לאלפים" ו"בית תפילה"



הופיע ויצא לאור הספר

דף ידיון

על התורה והמועדים להשיג בחנויות הספרים המובהרות

